

Mongolian A: literature – Higher level – Paper 1
Mongol A : littérature – Niveau supérieur – Épreuve 1
Mongol A: literatura – Nivel superior – Prueba 1

Wednesday 4 May 2016 (afternoon)

Mercredi 4 mai 2016 (après-midi)

Miércoles 4 de mayo de 2016 (tarde)

2 hours / 2 heures / 2 horas

Instructions to candidates

- Do not open this examination paper until instructed to do so.
- Write a literary commentary on one passage only.
- The maximum mark for this examination paper is **[20 marks]**.

Instructions destinées aux candidats

- N'ouvrez pas cette épreuve avant d'y être autorisé(e).
- Rédigez un commentaire littéraire sur un seul des passages.
- Le nombre maximum de points pour cette épreuve d'examen est de **[20 points]**.

Instrucciones para los alumnos

- No abra esta prueba hasta que se lo autoricen.
- Escriba un comentario literario sobre un solo pasaje.
- La puntuación máxima para esta prueba de examen es **[20 puntos]**.

Доорх хоёр зохиолын **аль нэгийг** сонгон тайлбарлаж бич.

1.

Эрдэнэт Цасын нутаг нь Чацарганы гол өөд Гурван Тулгатад байсан ажээ. Даруй дээр Цас сонсоод жигүүрт бор морио унав. Зүйллэн хийсэн олон эрдэнэт чимгүүдээ зүүв. Зориглон нэхэж гагцаар явтал наян наст Царгин өвгөн сонсоод заан шарга морио унаад, Цас Чихэрийг гүйцэж ирээд Цас, Царгин хоёул Шарайголын гурван хааны мөрийг

5 мөшгөж явав. Цас Чихэр хэлэв: “Эвүү, Царгин авгай минь! Гэсэр хааны минь Улаан Зүлэг их хотоос нааш Хатны голд хүртэл олон хонин дотор оготор азарган чоно орсон мэт алж хядаж байна. Чи бид хоёрын морь гэж тэсэж явна.” гэв. “Биш хүний морь энэ үхсэн хүний дундуур явж чадахгүй шүү. Хайран гучин баатар минь.” гэв. Уураа даран ядаж: “Авгай минь чи үүгээр явзана. Би очиж Шарайголын гурван хааны цэргийг манай

10 баатрууд хэдийчинээ олныг алж, хэдийчинээг үлдээж вэ? Тоогий нь мэдье.” гэж хэлээд Цас Чихэр явав. Ийн тийн харж энэ ч уулын оргил дээр, тэр ч уулын оргил дээр гарч, Гэсэр хаанаа дурдаж уйлж явна. Ариун Тушид тэнгэрийн хөвгүүн, алтан дэлхий дээр алдаршин дуурссан, арван зүгийн эзэн Гэсэр хаан минь, эвүү яалаа! Хурмаст тэнгэрийн хөвгүүн хувилгаан Гэсэр минь эвүү яалаа! Өндөр уулын оргилд явагч шар эрээн барс

15 минь. Өргөн далайн ёроолд явагч аварга загас минь. Ариун Тушид тэнгэр нараас амлан дагуулж ирсэн гучин баатар чинь, алтан дэлхий дээр чуулган хийж байж авсан Рогмо гуа хатан чинь, арван таван насандаа дуурсан явсан авай Нанчүн чинь, амраглан явсан эрдэнэт Цас Чихэр чинь би энэлэн шаналан уйлав. Авай Гэсэр минь яалаа! Арван хоёр толгойтой мангас алав уу, чамайг минь? Арлан гуа хатан чинь чамайг арга хийж авч

20 суулгав уу, яалаа! Огторгуйн олон сахиус бүгд нь эвүү яалаа! Гэсэр минь!” гэж аливаа бүгдээ тоолж магтан уйлж явтал Рогмо гуа хувилгаанаар мэдэж хол газраас дуудаж зарлиг болов: “Хүний харцага болсон Цас Чихэр минь! Мод хугарвал үндэс нь үлддэг бишүү. Хүн үхвэл үр нь үлддэг бишүү. Мод үндэсгүй хугардаг билүү? Хүн үргүй үхдэг билүү? Үхсэн гучин баатрыг юугаар эдгээх вэ? Дайсны аюул хүнд бэрх байна. Гэсэртээ

25 очиж хэлээд хоёулаа ирж өшөөгөө аваасай.” гэв. Цас Чихэр Рогмо гуад хэлэв: “Эвүү, үг хэлэлцэх зуур чи Шарайголын гурван хаанд урвав уу? Рогмо гуа чи эрдэнэт энэ нүүртээ эсгий хадаж Гэсэртэй золгох уу? Гэсэр минь ирээд “Эвүү! Цас минь яалаа?” гэж асуувал би юу хэлэх вэ? Үхэх бие биз. Ямар сайхан амиа хайрлах вэ, би?” гэв. “Цотон бий юү?” гэж асуув. Рогмо гуа хэлэв: “Эвүү, Цас Чихэр минь! Тэр муу Цотон та нараас айж

30 Шарайголын гурван хааны газарчийг дагуулан түрүүлээд явсан.” гэв. Цас Чихэр Рогмо гуатай яриад, дараа нь Царгин авгайдаа ирж сонссон үгээ тоолж хэлэв: “Ай, авгай минь! Шарайголын гурван хааны цэргээс үлдсэн нь дөрвөн буман цэрэг байна гэнэ. Ай, авгай минь эр хүн залуудаа биз. Ишигний мах халуундаа биз. Довтольё.” гэв. “Авай Цас минь! Өмнөх минь ойр боллоо. Хойдох минь хол боллоо. Өндөр уулын оргил дээр гарч харж

35 явъя. Авай минь! Намайг хаана унавал тэнд ясыг минь оршуул.” гэв. Царгин өвгөн бас хэлэв: “Эвүү, Цас Чихэр минь! Зуланд унаж үхэх эрвээхий билүү? Зуны зутраг хяруунд дайрагдаж гандах тариа билүү? Арван зүгийн эзэн ачит Гэсэрт минь золгож Шарайголын гурван хааныг алж өшөөгөө авч хариасай, авай Цас минь!” гэж уйлж байж хэлэв.

Цас Чихэр хатуужин байж хэлэв: “Авгай минь! Айв уу чи? Олон үгээр яана? Явъя”

40 гэж жигүүрт бор морио тас гуядаж, хүрми ирт нэрт цул болд илдээ суга татаад гүр хар чулуунд хоёр гурвантаа хавируулж нударч авав. Хилингийн гурван хааны мөрийг мөрдөж, Хатны голыг өөдөлж, Шарайголын гурван хааны цэрэгт зүүн хойноос нь очиж оров. Түрэн цавчихдаа сайн хадсан тарианы түрүү мэт болгож, ухран цавчихдаа муу хадсан тарианы түрүү мэт болгож явна. Хатны голыг үхсэн хүнээр дүүргэж явав. Хүний цусанд гол

45 улаанаар урсав. Гурван үе дайрч, долоон түмэн цэргийг алж, баруун тийш гарав.

Зохиогч нь тодорхойгүй, *Гэсэр* (1986)

2.

- [...]
Найраар баян намар,
Гүүн зэлээ хурааж,
Гүвээн цаана нуугдахуй,
Манайх, тэднийх талаас нүүж,
5 Адуу малаа тууварлан,
Ачаа, хөсөг холдохуй,
Хоёр биесээ, эргэн эргэн харалцаж,
Хонгорхон зүрхэндээ дүүрэн гунигтай
Холдож ядан, сална гэж бодном.
10 Хойтон зун нь бас уулзаж,
Хос зүрхэндээ дүүрэн баяртай
Хоногийн олонд цэнгэнэ гэж бодном.
Дэмтэй ч гэх үү, дэмий ч гэх үү,
Дэврүүн энэхэн бодолдоо автаж
15 Дэнжийн зэрэглээнд гиюүрэн гэлдэрнэ
Тэндээ ч гэх үү, аяндаа ч гэх үү,
Дэврүүн бодлоосоо гэнэтхэн ичиж,
Дэлгэрхэн талаас, зугтаах мэт товолзон хатирнам.
Намуун сэвшээ, намайг дагаж
20 Наргиантай бодлыг минь чагнан явснаа
Хээрлэгийн минь төвөргөөнөөр цочих шиг сэвэлзэнэ.
Нарлаг тал ч ялгаагүй бас,
Намираа зэрэглээнд нүүрээ нуун наадаж,
Хүлгийн минь хатираанд, жирэлзэн хоцорно.
25 Өвлийн жавар сөрөн довтолгож,
Өвгөн Дэмидийнх рүү зорин давхиж,
Ингээд л галгиулж явахсан гэж бодном.
Өрхнийх нь завсраар гэрэл туяарч,
Хүлгийн минь төвөргөөнөөр,
30 Саран маань угтаж,
Инээлцээд л хоёулаа уулзахсан гэж бодном.
Нуугаад яхав, заримдаа бас,
Нутгийн залуу эгч нарын,
Нууцхан сэтгэлийг нь хөндөхсөн гэж бодном.
35 Нугаар ч юм уу, дэнжээр ч юм уу,
Нуур далай шиг сүргээ багшруулж
Хуримаа хийж жаргахсан гэж бодном.
Тэгснээ, агтынхаа амыг дийлж ядан байж,
Амрагийн тухай бодож явах ч дээ гэж,
40 Өөрөөсөө ичин, өндийн өндийн ергүүлнэм.
[...]

С Дашдооров, Хүлэг (1968)
